

Autoritats, senyores i senyors

En primer lloc vull donar les gràcies a tots els membres del Jurat, per atorgar-me aquest Premi insòlit, que no crec merèixer. Penso que qualsevol mestre de les nostres escoles ha promogut més la lectura que jo en tots els anys de la meva vida. Però m'emociona especialment que me'l doni el Gremi d'Editors de Catalunya perquè a alguns de vosaltres us conec personalment, i d'altres teniu noms que em ressonen. I això és així perquè qui va ser el meu marit durant quinze anys, Gonzalo Canedo, havia treballat des que en tenia 18 en el món editorial i va fundar ell mateix, quatre anys abans de morir, Libros del Silencio. Per això, el vocabulari editor em resulta familiar i vaig tenir la sort d'acompanyar-lo i la sort de llegir molts originals i la sort de conèixer i practicar les boniques paraules del vostre ofici: galerades, correccions, guardes, contraguardes, faixes, cartoné, rústica ... Sóc conscient que en els darrers trenta segons he pronunciat tres vegades la paraula sort. No és una casualitat. Jo he tingut sort. I en tenir la sort de rebre aquesta distinció que m'atorgueu, sento que més que a mi, o el que jo hagi contribuït o fet per la Cultura, el que estem fent aquesta nit és honorar el que la Cultura dels llibres i les paraules que contenen han fet pels altres i, en aquest cas, per mi.

Quan jo era petit a casa meva no hi havia llibres. Va ser a partir dels 7 o 8 anys, gairebé sempre quan tornàvem de les visites al metge, que fèiem mes o menys un cop al mes, perquè jo era un nen fortament asmàtic, que amb la meva mare passàvem pel davant de la Llibreria de Cal Grau, a Reus, al carrer de Monterols, i m'hi feia entrar i em deia que podia triar el llibre que volgués. Un llibre que jo després de dubtar molt, escollia i m'enduia a casa.

Que no hi haguessin llibres a casa no vol dir que no llegissin. El meu avi, a quarts de vuit , no s'aixecava de la taula d'esmorzar fins que no havia arribat "el diari" que és com s'anomenava col·loquialment a La Vanguardia i se l'havia empassat de dalt a baix. Després, a quarts de nou l'agafava el meu pare i també se'l llegia molta estona abans d'anar-se'n a dormir, perquè era forner, acabava de treballar i se n'anava a dormir a quarts de deu. Quan tornava de l'escola, a quarts de dues, l'agafava jo i feia com ells, segurament per imitació, i llegia i llegia, un munt de coses que, sens dubte no entenia però que em van atansar a la compulsió lectora que encara conservo: qualsevol full publicitari que em donen me l'he de llegir abans de llençar-lo i no puc anar pels carrers sense anar llegint els noms de les botigues o els reclams dels aparadors. Després van venir els llibres, és clar, i la obsessió per tenir-los, més forta de vegades encara que la passió per

llegir-los, com ens ha passat a tots, perquè els llibres, fins i tot sense obrir-los, també fan companyia. O sigui que tinc la sort d'haver adquirit el costum tant de llegir compulsivament com de poder gaudir de la màgia que em produeix desxifrar l'alquímia de les paraules que conviuen en una frase, o en una pàgina sencera. Aquesta passió m'ha acompanyat sempre.

I això, certament té a veure amb el teatre. Perquè en el teatre les meves primeres eines són les paraules. El Teatre i La Literatura, la literatura i el teatre, tenen una cosa en comú: són un gran remei contra la solitud. El teatre surt gairebé sempre de la Literatura. De fet no és més que la confirmació d'aquella misteriosa frase bíblica: I el verb es va fer carn. En això consisteix el misteri. El llibre és una finestra de llibertat que et proposa un viatge imaginari, el teatre és una altra finestra molt propera on aquest imaginari es fa concret a través d'una persona, d'un actor que se te'n du de company en aquest viatge col·lectiu per desxifrar-te cada paraula. Perquè les paraules són com un tros de carbó mineral que conté un potencial d'energia però que està morta, o més ben dit latent, i que no la deixarà anar fins a posar-se incandescent i ple de vida fins al moment en què un intèrpret li acosta una petita flama. No estic fent Literatura o parlant d'una utopia o d'un passat. Quantes vegades no s'ha anunciat la mort del teatre com ara s'anuncia de tant en tant la mort del llibre? El

teatre s'ha convertit en una cosa més necessària que mai. Vivim envoltats de pantalles i necessitem veure aquesta encarnació dels nostres sentiments i les nostres pulsions reflectides en aquests sers que les viuen enfront nostre, ara i aquí, per tornar a comprendre la dimensió humana del que ens passa cada dia. I jo he estat absolutament afortunat de poder-m'hi dedicar més de quaranta anys. I com que ha tornat a sortir també la sort vull dir que aquesta paraula ve acompanyada d'una viva sensació d'agraïment. Agraïment a totes aquelles persones que van ser la meva millor fortuna, perquè no crec que aquestes coses tinguin una explicació genètica. Una persona és el resultat de l'educació que rep, ho va dir Kant i jo ho he viscut.

Sempre hi ha algú que generosament et dona els primers coneixements, t'obre les primeres portes cap a mons desconeguts, plens d'intensitat i de bellesa i t'empeny suaument a entrar-hi. Quan t'han obert la porta exacta, quan t'han donat la mà tantes vegades perquè obris els ulls sense por i et puguis meravellar només pots sentir agraïment. Parlo dels mestres que he tingut. Des de petit. Noms que probablement no els sonaran familiars: el senyor Guarque, per exemple, el mestre de l'escola de Reus que em va ensenyar fins que vaig fer 10 anys i que malgrat la grisor i la misèria dels

anys cinquanta ens feia llegir en veu alta tres dies a la setmana un capítol del Quixot.

I als 10 anys la Fortuna em va fer un altre regal. A casa meva éren republicans i el meu pare potser l'única cosa que li va prohibir a la meva mare en tota la seva vida va ser que jo anés a fer el batxillerat a un col·legi de capellans, que eren els únics que garantien un cert nivell d'ensenyament en aquells moments, i vaig anar a l'Institut Públic de Reus.

I aquí és on continua intervenint l'atzar en forma benèfica: en acabar la guerra civil els catedràtics de la Universitat que no havien mort o eren a la presó o a l'exili els van rebaixar a professors d'Institut i a més si volien exercici havien de fer-ho, en una mena de vergonyós exili interior, en un lloc que es trobés a un mínim de 100 kilòmetres del lloc on vivien. Reus es troba, per tren, a 101 Kilòmetres de Barcelona i, la majoria d'aquests catedràtics van escollir l'Institut de Reus. I així em vaig trobar que als dotze anys a la senyoreta Llätzer, la professora de Literatura, que deien que era comunista, em va posar a les mans un text que es deia La cantant calba, o que la senyoreta Ventosa, filla del Ventosa i Calvell, el primer dia de classe de francès ens poses un disc d'Edith Piaff dient-nos que al francès a més de la Gramàtica s'hi ha d'entrar per l'emoció i la bellesa de les paraules que deia, mentre cantava aquella gran artista francesa. O la

senyoreta Català, que, fent honor al seu nom se'ns enduia a fer les classes de Ciències Naturals en català al bosc i ens ensenyava les coses que s'amagaven darrera paraules exòtiques com malaquita o calcopirita o quin arbre hi havia darrera de cada nom de l'arbre; o el senyor Baró, el professor de matemàtiques, que ens corregia amb frases com "los números no se tachan, sólo se tachan las sandías; lean ustedes el diccionario y aprendan otros términos". I Mossen Balasch, professor de grec, que ens feia traduir l'Odissea sabent que no podríem, perquè no en sabíem prou, i era una excusa per tornar-nos-la a llegir ell, primer en grec antic i després en català. I tants d'altres que no puc anomenar perquè seria massa llarg encara que me'n recordi de tots.

I una altra vegada la sort. La sort que vaig tenir de que em rebutgessin a la Universitat Central a Barcelona, que és on jo volia anar a estudiar per esdevenir professor de llatí, i per culpa d'una innocent i estúpida fitxa policial em va tocar viure el començament de l'Autònoma on va seguir ensenyant-me un reguitzell de savis, que ja els resultaran familiars: Gabriel Ferrater, Joaquim Molas, Martí de Riquer, Francisco Rico, José Manuel Blecuà, Josep Romeu, tots en directe, gairebé cada dia, en classes de cinc, de set, de vint persones màxim. I fora de la Universitat la Capmany, el Terenci, el Fabià, la Montserrat Roig, l'Espriu, l'Strehler, Atualpa del

Scioppo i molts, molts d'altres. I tot això abans dels 25 anys, no és tenir sort?

Tots ells, en algun moment em van posar un llibre a les mans on hi havia paraules que durant unes hores em semblava que em feien i ara sé que realment em feien canviar la vida, créixer. A tots ells els correspon un bocinet d'aquest premi amb el meu agraïment infinit. Per això l'ofereixo als mestres que vaig tenir en aquest món, fet d'encontres i de trobades, de llegats d'una generació que es passen a la següent, i de vegades, també per sort es deixen escrites en un llibre. I com que aquest llibre no existiria sense la puta tossuderia que hi ha a l'arrel de la vocació de l'Editor, també els envio el seu bocinet de premi. I de passada el comparteixen amb el mític editor Torrell de Reus que es jugava la vida i no és una metàfora, per editar llibres en català als anys 40, o el poeta Xavier Amorós que l'ajudava.

Ja veuen que no he parlat dels llibres que m'han influït tal com vaig dir que faria, però en canvi he parlat de les persones que m'hi han conduït, cosa que encara em fa més feliç. Per donar-los les gràcies. A ells i a la deessa Fortuna que m'ha fet un privilegiat oferint-me trobades que m'obrien llibres que m'obrien portes. Dels llibres, molts han deixat petjades que s'han anat sumant fins a fer-ne un bosc de petjades, des del Catecisme o el Codi de Circulació fins a Rodoreda o Garcia Márquez. A la tòpica

pregunta de quins llibres m'emportaria a una illa deserta contestaria que Shakespeare. I si hi cap Proust. I fent-li un raconet, perquè és un volum petit, Chéjov, i el Lorca ja vindria sol perquè el portaria a la butxaca. I de punt de llibre un tros de diari amb una vinyeta del Roto.

M'agradaria acabar amb un petit vers d'algú que vaig tenir la sort de conèixer, estimar i admirar: Rafael Albertí, un vers del poema "El ángel Bueno" perquè em sembla que sintetitza tot el que pot fer per a tu els llibres i la cultura: sin lastimarme, cavar una ribera de luz dulce en mi pecho y hacerme el alma navegable.

La cultura ens fa l'ànima navegable, és a dir, una ànima/riu que es mou i s'alimenta de riberes, i que és transitable, que hi poden passar coses, vivències i persones. Gràcies a tots els àngels bons, que tan delicadament han cavat aquesta ribera de llum en el meu pit. Moltes gràcies!